

N.B. Het kan zijn dat elementen ontbreken aan deze printversie.

Luister naar
07:29

Als de boer stopt, kan FrieslandCampina zijn fabriek uitbreiden

Stikstofuitstoot Hoe breed je een fabriek uit in een regio met zware stikstofbelasting? FrieslandCampina kocht uitstootrechten van vijftien boeren.

✎ Martin Kuiper & Milo van Bokkum ⌚ 18 oktober 2022

🕒 Leestijd 3 minuten

Via tussenpersonen kocht FrieslandCampina 27 ton uitstootruimte van vijftien boeren in Noord-Brabant. Dat mag volgens de wet, maar er is ook kritiek op.

Foto Koen van Weel/ANP

Op deze manier had hij nooit verwacht zaken te doen met FrieslandCampina. Lambertus de Bruin (60), melkveehouder, was al jaren lid van de zuivelcoöperatie en kende die goed. Maar dat hij naast melk ooit zijn 'stikstofruimte' aan het concern zou verkopen, had hij niet voorzien. „We dragen ze een warm hart toe, dus wat dat betreft is het niet erg.”

FrieslandCampina maakte deze maand bekend genoeg stikstofruimte bij elkaar te hebben gesprokkeld voor de uitbreiding van zijn zuivelfabriek in het Brabantse Veghel. Daarvoor kocht het bedrijf, via tussenpersonen, 27 ton uitstootruimte van vijftien boeren, die in allerlei hoeken van de provincie stoppen met hun bedrijf.

De transactie is een opmerkelijk voorbeeld van de levendige handel in stikstofrechten. Dat FrieslandCampina de benodigde stikstofruimte vond, vereiste complexe berekeningen en maanden speurwerk naar geschikte boerenbedrijven. Daarbij rekende het concern tot op de meter precies uit welke natuurgebieden zouden lijden onder de uitstoot van de nieuwe fabriek.

De overeenkomst tussen bedrijf en boeren is volgens de wet in orde, maar de praktijk van stikstofhandel kan rekenen op weerstand. De agrarische wereld is bang voor krimp, omdat stikstofruimte naar andere bedrijfstakken vloeit. En deskundigen vrezen dat op de huidige, krappe stikstofmarkt vooral partijen met geld projecten kunnen realiseren. Ook zijn zij kritisch dat, terwijl de stikstofuitstoot nog veel te hoog is, de ruimte van stoppende bedrijven opnieuw gebruikt wordt.

De agrarische wereld is bang voor krimp, omdat stikstofruimte naar andere bedrijfstakken vloeit

Hoeveel FrieslandCampina de boeren betaalde, wil het niet zeggen. Op websites als ammoniakrechten.nl bieden tussenpersonen stikstofruimte aan voor 5 tot 500 euro per kilo. De prijzen verschillen per regio. Hoe dichter bij een kwetsbaar natuurgebied, des te hoger de prijs.

Voor De Bruin, die zijn koeien inmiddels heeft weggedaan en zich op akkerbouw richt (op dezelfde plek in het Brabantse Reek), valt de opbrengst tegen. Lachend: „Ik kan er een nieuwe auto van kopen, maar heb er weinig aan qua investering in mijn nieuwe akkerbouwbedrijf.” Na tientallen jaren tussen de koeien was het tijd voor een „iets minder inspannend” beroep, zegt hij.

Aangetaste regio

De fabriek die FrieslandCampina uitbreidt, maakt medische voeding op basis van caseïnaten: eiwitten uit verse melk. De vraag ernaar stijgt wereldwijd, aldus het zuivelbedrijf. Maar de uitbreiding doet ook de stikstofuitstoot van de fabriek toenemen. In het zuidoosten van Noord-Brabant nieuwe bedrijfsactiviteiten ontwikkelen is sowieso ingewikkeld. De regio is een van de meest door stikstof aangetaste gebieden van Nederland, met name door de vele varkenshouderijen – goed voor zo’n vijf miljoen varkens. En dat terwijl de provincie haar stikstofuitstoot in 2030 gehalveerd moet hebben van het Rijk.

Op zoek naar een oplossing benaderde FrieslandCampina meer dan anderhalf jaar geleden agrarisch adviesbureau DLV Advies. Dit koppelt verkopers van stikstofruimte aan partijen die deze ruimte zoeken. Regelmatig melden zich boeren bij DLV Advies die overwegen te stoppen, die willen stoppen of die recent hun bedrijf hebben beëindigd en hopen nog wat geld te verdienen aan de verkoop van hun stikstofrechten.

Jacob Sleutels (54) uit Heusden, gemeente Asten, is inmiddels als melkveehouder gestopt en wil alleen nog wat paarden houden. Het melkveebedrijf dat hij als derde generatie runde, kon met negentig koeien niet meer uit. De uitbreiding van het nabije natuurgebied zou hem bovendien dwingen nog minder koeien te houden. Daarom deed hij de dieren de deur uit. „Ze zijn nu twee jaar weg, en ik mis ze nog elke dag.” Zijn stikstofruimte verkocht hij aan FrieslandCampina.

Lees meer over de handel in stikstofrechten:

Te koop: boeren bieden online duizenden kilo's stikstofruimte aan

Het bij elkaar brengen van de vraag naar stikstofruimte en aanbod ervan is ingewikkeld. Uitbreiding van de FrieslandCampina-fabriek zou „stikstofuitstoot naar alle windrichtingen” doen ontstaan, zegt Jos de Groot, die bij DLV Advies de overeenkomsten

met de boeren regelde. Daarvoor was veel gepuzzel nodig. Waar zitten geschikte boeren, waar valt hun uitstoot neer?

Opvallend: De Groot adviseerde FrieslandCampina méér ruimte te kopen dan in theorie benodigd. De jurisprudentie rond stikstofhandel verandert namelijk voortdurend en is extreem complex; over die wetgeving lopen verschillende rechtszaken. Mogelijk sneuvelt binnenkort bij de rechter een regel waardoor ook rekening gehouden moet worden met stikstof die verder dan 25 kilometer van de uitstoter neerslaat. Daarom kocht FrieslandCampina extra ruimte. De Groot: „Wij hebben gezegd: het is goed om op *safe* te spelen.”

Sommigen verdienen makkelijk geld met deze handel. Dat maakt het terugdringen van de uitstoot niet eenvoudiger

Kwetsbare natuur

De stikstofhandel waaraan FrieslandCampina deelnam, is de enige manier voor ondernemingen om uit te breiden in gebieden met hoge stikstofbelasting. Maar er zit ook een andere kant aan, schreef NRC al eerder.

Stoppende boeren verkopen rechten die ze doorgaans gratis kregen toen ze hun vergunning aanvroegen. Wie nu in een gebied zit met veel vraag naar die rechten, is spekkoper. Deskundigen vinden het juridisch twijfelachtig dat de vrijkomende ruimte niet naar kwetsbare natuur gaat.

„Het is duidelijk dat sommigen makkelijk geld verdienen met deze handel. Die maakt terugdringen van de uitstoot niet eenvoudiger”, zegt Raoul Beunen, universitair hoofddocent aan de Open Universiteit en deskundig in stikstofbeleid. Volgens hem kan je de wet ook zó lezen dat alle vrijkomende stikstofruimte naar de natuur moet, zolang deze in slechte staat verkeert.

Beunen wijst erop dat de neerslag van stikstof op natuurgebieden in theorie ook kan toenemen. Zo zijn bij sommige boerderijen waarvan ruimte wordt overgenomen de koeien al enige tijd weg. En dan is er nog de kans dat partijen met de diepste zakken er met de stikstofruimte vandoor gaan.

In de agrarische sector ligt het ‘verlies’ van stikstofruimte aan andere sectoren gevoelig. Mark van den Oever, voorman van de militante boerengroep Farmers Defence Force, noemde agrariërs die stikstofruimte verkopen aan andere sectoren al „judassen” en „zwakke schakels”.

Volgens Jos de Groot van DLV Advies gaat het idee dat de ‘diepste zakken’ winnen niet helemaal op. „Ik heb op dit moment meer aanbod van stikstof dan vraag.”

Volgens FrieslandCampina komt het opkopen van stikstofrechten „alleen als optie in beeld wanneer er geen andere opties meer zijn”. De onderneming wijst erop dat er alleen gebruik wordt gemaakt van rechten „die reeds op de markt worden aangeboden door boeren”. „Uiteraard willen we de ammoniakemissie die bij deze productie vrijkomt structureel reduceren. Maar het kost meerdere jaren om de beste oplossing hiervoor te bepalen en te implementeren.”

Een versie van dit artikel verscheen ook in [de krant van 19 oktober 2022](#)